

२०७५

गैरस्थायी शिक्षकका लागि कस्टमाइज्ड शिक्षक
तालिम पाठ्यक्रम

आधारभूत तह
(साधारण शैक्षणिक पक्षहरू)

नेपाल सरकार

शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय

शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्र

सानोठिमी, भक्तपुर

विषयसूची

क्र.सं.	विषयवस्तु	पृष्ठ सङ्ख्या
१.	परिचय	१
२.	तालिम सक्षमता	१
३.	तालिमका विषयवस्तु	२
४.	तालिम कार्यान्वयन कार्यविधि	३
५.	तालिम मूल्याङ्कन	५
६.	कार्ययोजना तथा प्रतिबद्धता	५

१. परिचय

गुणस्तरीय सिकाइ सुनिश्चित गर्नका लागि शिक्षकको निरन्तर पेसागत विकास आवश्यक छ । शिक्षक पेसागत विकासको मुख्य जिम्मेवारी पाएको शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्रबाट तयार पारिएको शिक्षकको पेसागत विकासको प्रारूप, २०७२ ले शिक्षकको पेसागत विकास कार्यक्रमका लागि शिक्षक तालिम अर्न्तगत प्रमाणीकरण, पुनर्ताजगी र स्थानीय आवश्यकतामा आधारित मोड्युलर तालिमको व्यवस्था गरेको छ ।

शिक्षकको पेसागत विकासको प्रारूप, २०७२ ले सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत स्थायी शिक्षकका लागि प्रमाणीकरण लगायतका तालिमको व्यवस्था गरेको छ भने गैरस्थायी शिक्षकका लागि छोटो अवधिको कस्टमाइज्ड तथा पुनर्ताजगी तालिमको व्यवस्था गरेको छ । यसै परिप्रेक्ष्यमा मूलतः सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत गैरस्थायी शिक्षकहरूलाई लक्षित गरी शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्रले शिक्षकका लागि आवश्यक साधारण शैक्षणिक पक्षहरू समेटि यो पाँच दिने तालिम पाठ्यक्रम तयार गरेको छ । यस पाठ्यक्रममा आधारभूत तहको विद्यालय पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक तथा शिक्षक निर्देशिका, बालविकास तथा सिकाइ व्यवहार, सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया, शैक्षणिक सामग्री संकलन, निर्माण तथा प्रयोग र विद्यार्थी मूल्याङ्कन जस्ता मुख्य विषयवस्तु समावेश गरिएको छ ।

२. तालिमका सक्षमता

साधारण शैक्षणिक पक्षहरू एवम् रणनीति सम्बन्धी ज्ञान सिप अभिवृद्धि गरी सामुदायिक विद्यालयमा आधारभूत तहमा अध्यापनरत गैरस्थायी शिक्षकहरूको पेसागत क्षमता विकासमा सहयोग पुर्याउने उद्देश्य लिएको यस तालिमपश्चात सहभागी शिक्षकमा निम्न लिखित सक्षमता विकास हुने अपेक्षा गरिएको छ :

- पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक तथा शिक्षक निर्देशिकाविच अन्तर्सम्बन्ध पहिचान
- उमेरसमूह अनुसार सिकाइ व्यवहार पहिचान गरी सिकाइ प्रक्रिया अवलम्बन
- बालमैत्री सिकाइ वातावरण निर्माण गरी क्रियाकलापमा आधारित सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया अवलम्बन
- शिक्षण सिकाइमा सान्दर्भिक शैक्षणिक सामग्रीको प्रयोग

- उपयुक्त मूल्याङ्कन प्रक्रिया अवलम्बन गरी सिकाइ प्रवर्धन
- व्यवहारिक शैक्षणिक योजना निर्माण र प्रयोग

३. तालिमका विषयवस्तु

क्र.सं.	विषयक्षेत्र	विषयवस्तु	भार (सत्र)
१.	पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक तथा शिक्षक निर्देशिका	<ul style="list-style-type: none"> ● पाठ्यक्रम परिचय ● आधारभूत तहको पाठ्यक्रम अध्ययन ● पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक तथा शिक्षक निर्देशिकाबिच अन्तर्सम्बन्ध र पाठ्यक्रममा आधारित शिक्षण सिकाइ ● पाठ्यक्रमसँग सम्बद्ध अन्य सन्दर्भ सामग्रीहरू 	२
२.	बालबालिकाका सिकाइ व्यवहार	<ul style="list-style-type: none"> ● आधारभूत तहको उमेरसमूहका बालबालिकाको चरणगत विकासात्मक विशेषता तथा सिकाइ व्यवहारको पहिचान 	१
३.	शैक्षणिक सामग्री संकलन, निर्माण तथा प्रयोग	<ul style="list-style-type: none"> ● विविध प्रकारका शैक्षणिक सामग्री संकलन, निर्माण तथा प्रयोग (मुल्य नपर्ने, कम मुल्य पर्ने र बजारबाट खरिद गर्ने समेत) <ul style="list-style-type: none"> ○ शिक्षक तथा विद्यार्थी निर्मित ○ स्थानीय स्तरमा उपलब्ध हुने ○ पत्रपत्रिका तथा सूचना सामग्रीमा आधारित ○ श्रव्य, श्रव्यदृश्य तथा अन्तर्क्रियात्मक सामग्री ○ आधुनिक सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा आधारित सामग्री 	३
४.	सिकाइ सहजीकरण	<ul style="list-style-type: none"> ● बालमैत्री सिकाइ (अवधारणा, वातावरण, क्रियाकलाप) ● आधारभूत तहमा प्रयोग गर्न सकिने शैक्षणिक 	३

		विधि/प्रक्रिया <ul style="list-style-type: none"> ● सिर्जनात्मक तथा समालोचनात्मक चिन्तन विकासका क्रियाकलाप ● आफूले अध्यापन गर्ने विषयमा क्रियाकलाप विकास तथा प्रयोग 	
५.	विद्यार्थी मूल्याङ्कन	<ul style="list-style-type: none"> ● सिकाइका लागि मूल्यांकन (परियोजना कार्य, Reflective writing, अवलोकन, पृष्ठपोषण लगायत) ● सिकाइका लागि र सिकाइको निरन्तर विद्यार्थी मूल्यांकन ● विशिष्टकरण तालिकामा आधारित प्रश्न निर्माण अभ्यास 	२
६.	शैक्षणिक योजना	<ul style="list-style-type: none"> ● व्यवहारिक पाठयोजना निर्माण र दैनिक शिक्षणमा प्रयोग ● सूक्ष्म शिक्षण 	३
७.	विविध	<ul style="list-style-type: none"> ● कार्यक्रम अभिमुखीकरण ● सहभागीका अपेक्षा संकलन ● प्रि-टेस्ट तथा पोस्ट-टेस्ट 	१
	जम्मा		१५

४. तालिम कार्यान्वयन कार्यविधि

क. तालिमको अवधि

यो तालिम पाँच दिन अवधिको हुनेछ । पाँचै दिन आमने सामने पद्धतिबाट शैक्षिक तालिम केन्द्र मार्फत तालिम सञ्चालन हुनेछ । प्रति दिन तिन सत्रका दरले पाँच दिन अवधिमा १५ ओटा सेसनहरु सञ्चालन हुनेछन् । प्रति सेसन एक घण्टा ३० मिनेटको हुनेछ ।

ख. तालिमको लक्षित समूह

यस तालिमको लक्षित समूह सामुदायिक विद्यालयमा आधारभूत तहमा अध्यापनरत गैरस्थायी शिक्षकहरु हुनेछन् । सहभागी छनोटका लागि शैक्षिक तालिम केन्द्रले सम्बन्धित जिल्ला शिक्षा कार्यालयसँग सहकार्य गर्नेछ ।

ग. तालिम पाठ्यक्रम कार्यान्वयन प्रक्रिया

- तालिम कार्यक्रम शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्रबाट स्वीकृत पाठ्यक्रमका आधारमा सञ्चालन हुनेछ ।
- शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्रबाट स्वीकृत पाठ्यक्रमको २००० अर्थात ३ सेसनसम्म विषयवस्तु शैक्षिक तालिम केन्द्रले स्थानीय सरोकारवालाहरुको परामर्शमा परिमार्जन तथा समायोजन गर्न सक्नेछ ।
- शैक्षिक तालिम केन्द्रले स्थानीय आवश्यकता अनुसार ५ दिनको छुट्टै तालिम पाठ्यक्रम विकास गर्न सक्ने छ । यसरी विकास गरिएको पाठ्यक्रम शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्रबाट स्वीकृत गराएर मात्र तालिम सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

घ. तालिम सहजीकरण

- शैक्षिक तालिम केन्द्र वा अगुवा स्रोतकेन्द्रका विषय विज्ञ प्रशिक्षक वा रोष्टर प्रशिक्षकबाट तालिम सेसन सहजीकरण गरिने छ । रोष्टर प्रशिक्षक छनोट गर्दा शिक्षकको पेसागत विकास प्रारूप, २०७२ ले तोकेको आधार पुरा गरेको व्यक्ति हुनुपर्दछ ।
- तालिमका सेसन सहजीकरण गर्दा सकेसम्म सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको अधिकतम उपयोग गर्नु पर्नेछ ।
- तालिमका लागि आवश्यक पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, शिक्षक निर्देशिका तथा अन्य सामग्रीहरु तालिम सञ्चालन अगावै व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।
- सिकाइ सहजीकरणका विधि तथा सुचना प्रविधिलाई पाठ्यक्रमका विषयगत विषयवस्तुसँग आबद्ध गरेर मात्र प्रयोग गर्नुपर्नेछ ।
- तालिम सञ्चालन गर्दा सामान्यतया सहभागी शिक्षकका माग र आवश्यकतालाई ध्यान दिँदै आवश्यकताअनुसार देहायबमोजिमका विधि वा बहुविधि उपयोग गर्न सकिने छ :
 - ✓ प्रदर्शन तथा नमुना अभ्यास शिक्षण विधि
 - ✓ अन्तरक्रिया विधि
 - ✓ छलफल तथा समूह कार्य विधि

- ✓ परियोजना कार्य विधि
- ✓ अवलोकन विधि
- ✓ मामला अध्ययन
- ✓ समस्या समाधान र स्वअध्ययन विधि
- ✓ खेल विधि
- ✓ समूह शिक्षण विधि

५. तालिम मूल्याङ्कन

- क. यस तालिममा सहभागी शिक्षकहरुको मूल्याङ्कन निरन्तर रुपमा उनीहरुले तालिमका दौरान निभाएको भूमिका, सान्दर्भिक जागरुकता र तालिममा सहभागिताका आधारमा गरिनेछ । छलफल, समुह कार्य र प्रस्तुतिका साथै प्रिटेष्ट तथा पोष्टटेष्ट पनि मूल्याङ्कनका आधार हुनेछ ।
- ख. सहभागी शिक्षकहरुलाई तालिम पश्चात् तालिम सम्पन्नताको प्रमाणपत्र प्रदान गरिनेछ ।

६. कार्ययोजना तथा प्रतिबद्धता

- क. सहभागीहरुले तालिम अवधिमा सिकेका ज्ञान तथा सिपको आधारमा विद्यालयमा गई प्रयोग गर्न सकिने कम्तिमा पाँच ओटा कार्यको कार्ययोजना बनाई प्रस्तुत गर्नुपर्नेछ ।

क्र.स.	क्रियाकलाप	किन	कहिले	कसरी	कैफियत
१					
२					
३					
४					
५					

- ख. तालिम अवधिमा निर्माण गरिएका पाठयोजना समेत कार्ययोजनामा आबद्ध गरी कक्षा शिक्षण गर्नुपर्नेछ ।
- ग. सहभागीहरुले कार्ययोजना बमोजिमका सुधार गर्ने प्रतिबद्धता शैक्षिक तालिम केन्द्र समक्ष गर्नु पर्नेछ ।
- घ. शिक्षकले जाहेर गरेको प्रतिबद्धता शैक्षिक तालिम केन्द्रले विद्यालयलाई जानकारी गराउनुपर्नेछ ।